

A TANTÁRGY ADATLAPJA

1. A képzési program adatai

1.1 Felsőoktatási intézmény	Babeş–Bolyai Tudományegyetem
1.2 Kar	Bölcsészettudományi Kar
1.3 Intézet/Tanszék	Irodalomtudományi Intézet
1.4 Szakterület	Nyelv és irodalom
1.5 Képzési szint	Alapképzés
1.6 Szak / Képesítés	Magyar nyelv és irodalom

2. A tantárgy adatai

2.1 A tantárgy neve	A 19. század második felének magyar irodalma LM 4161 (B szak: 4261)						
2.2 Az előadásért felelős tanár neve	Dr. T. Szabó Levente						
2.3 A szemináriumért felelős tanár neve	Dr. T. Szabó Levente						
2.4 Tanulmányi év	MA2 MB 2	2.5 Félév	2	2.6. Az értékelés módja	Vizsga	2.7 A tantárgy típusa	Kö, A

3. Teljes becsült idő (az oktatási tevékenység féléves óraszám)

3.1 Heti óraszám	6	melyből: 3.2 előadás	3	3.3 szeminárium/labor	3 (B: 2)
3.4 A tantervben szereplő össz-óraszám	9	melyből: 3.5 előadás	6	3.6 szeminárium/labor	3 (B: 2)
3.7 Egyéni munka össz-óraszám	0				
3.8 A félév össz-óraszám	126				
3.9 Kreditszám	5 (B szakon: 6)				

4. Előfeltételek (ha vannak)

4.1 Tantervi	•
4.2 Kompetenciabeli	•

5. A tantárgy célkitűzései (az elsajátítandó kompetenciák alapján)

5.1 A tantárgy általános célkitűzése	Az oktatás célja alapszövegek értelmező feldolgozása és az így nyert nézőpontok, fogalomrendszerek, illetve interpretációs technikák alkalmazása kijelölt klasszikus magyar irodalmi és velük összefüggő világirodalmi művek összehasonlító vizsgálatában.
5.2 A tantárgy sajátos célkitűzései	A tantárgy részletes alapozó bevezetés a klasszikus magyar irodalomba, alaptárgyként heti háromórás előadás (és ugyanekkora szeminárium) formájában problémacentrikusan járja körül a 19. század második felének magyar irodalmát európai kulturális és irodalmi kontextusban, külön sorozatot szentelve a modernizáció és az irodalom lehetséges történeti összefüggéseinek és különleges hangsúlyt fektetve a hasonló időszakot értelmező európai irodalomtörténeti eredményekre.

6. A tantárgy tartalma

6.1 Előadás	Didaktikai módszerek	Megjegyzések
1. Bevezetés a 19. század „második felének” „magyar” „irodalmába”. Mitől és hogyan korszak a 19. század második fele az irodalomban? A korszak forrástípusai, korszakhatárai, az irodalomtörténet és a korszakkal foglalkozó más historiográfiai ágazatok lehetséges viszonya. Az irodalom nemzetfogalmi: az irodalmi nemzetfogalmak szerepe a korabeli magyar nemzetépítési törekvésekben. Hogyan, miért és mikor lehet / érdemes világirodalmi kontextusban érteni a korszak magyar irodalmát?	Problémafelvetés és a irodalomolvasó hallgatók érintettségének kiderítése Fogalom-tisztázó magyarázat és a fogalmak, elméleti koncepciók demonstratív olvasástechnikai alkalmazása.	
2. Az irodalom társadalomtörténeti értelemben vett modernizációja: az irodalmi szakmák / hivatások / foglalkozások létrejötte. A modern magyar irodalmi értelmiség létrejötte és legfontosabb ideológiai európai irodalmi környezetben	Jelenségek és klasszikus magyar irodalmi szövegek összefüggéseinek értelmezése.	
3. A társadalomtörténeti értelemben vett specializált modern tudományok kialakulása és az irodalmi mező szakosodása: a szépirodalom és az irodalmi metabeszéd elválása. Az irodalmi metabeszéd specializált formáinak létrejötte: az irodalmi kritika mint műfaj önállósulása és változatainak kialakulása, a narratív irodalomtörténet kezdetei, a magyartanári szerep kialakulása és tartalma. Az irodalmi szakosodás formáiról való viták: a szaknyelv kimunkálásának dilemmái.	Idem	
4. Az irodalmi kultuszképződés századközépi mechanizmusai. Az irodalmi megőrzés új politikája és a modern, nyilvános múzeumok létrejötte. Az irodalmi emlékezet és a modernség új vizuális fordulata: a panteonizáció, a muzealizáció és az irodalmi kultuszok vizualitása.	Idem	
5. A modern dilettantizmus kialakulásának mechanizmusai a magyar irodalomban: az amatőr és a dilettáns fogalmainak szerepváltása és a dilettantizmus értékelő képzetté válása a 19. század közepének jelentős irodalmi eszmecseréiben. A dilettantizmus és irodalmi profizmus új megkülönböztetésének szerepe az irodalmi modernizációban.	Idem	
6. A világ első összehasonlító irodalomtudományi lapja, az	Idem	

Összehasonlító Irodalomtörténelmi Lapok / Acta Comparationis litterarum Universarum. Nemzeti és nemzetközi kontextusok egy fórum működésének megértéséhez		
7. Kisajátított korszak? A újrafeltalált középkor változatai a 19. századi magyar és világirodalomban. Az „újrahasznosított” középkor mint a magyar és európai epika sikerének egyik mozgatórugója	Idem	
8. A modernitás irodalmi diskurzusai és a szöveggé írt város: metropolisz-narratívák a 19. század végének magyar és közép-európai irodalmi diskurzusában. Elhagyatottság, vidékiség: a kisváros mögöttes tere az irodalomban és a modern provincializmus képzetének feltűnése.	Idem	
9. Az új népiesség és az antimodernizmus kulturális toposzai. Az új népiesség változatai, az irodalmi regionalizmus változatai és az irodalom által forgalmazott Erdély-képek. A primitív mint modern: a népi primitivitás képe, a primitivizmus művészeti irányzata és a modernizáció hagyománybontó elképzelései az új népiesség egyik vonulatában.	Idem	
10. A modernista szubjektum néhány új elbeszélési stratégiája a prózában, a lírában és a drámában: az én szóródása és a nárcizmus poétikai következményei. A bohémság és a dandyizmus mint társadalmi jelenségek és irodalmi alakváltozataik Mikszáth, Ignó, Asbóth, Tolnai és mások szövegeiben. A szubjektum elbeszélése és a novellaciklus mint poétikai képződmény	Idem	
11. A betegség mint az irodalmi modernség értelmező metaforája. A kórok szerepe a nyugati és magyar naturalista poétikai elképzelésekben. Ajzószer, kábítószer és poétikai stratégia: az érzékelés modern poétikái. Nevrozusság, hisztéria, örület, bolondság: a normalitás és az örület társadalomtörténeti reprezentációi és irodalmi újraírásai Thury, Mikszáth, Lovik, Csáth és mások műveiben. Hisztérikus testek: a test modernista poétikái a magyar irodalomban.	Idem	
12. Művészetképek és művészetértelmezések a 19. század utolsó időszakának magyar irodalmában. Az antikvitas mint sajátos kulturális tradíció instrumentalizálása a magyar irodalmi modernségben.	Idem	
13. A magyar színházi élet alakulása a 19. század második felében, különös tekintettel a Kolozsvári Színház működésére	Idem	
14. A „fiatal írók” irodalma és az irodalmi lázadás önértelmező elbeszélései a századforduló irodalmában. Az új irodalmi csoportosulások és a korszakváltás vélelmezése: <i>A Hét</i> és a <i>Nyugat</i> indulása.	Idem	

Kötelező szépirodalmi munkák

Ady Endre: [két tárcalevél ismerete](#) **Ady párizsi tudósításaiból**

Ambrus Zoltán: *A gyanú*

Arany János: *Évnapra, Ősszel, Vojtina-levelek, A sárkány, Gondolatok a békekongresszus felől, Letésem a lantot, Kertben, Évek, ti még jövőendő évek, Fiamnak, Mint egy alélt vándor, Az örök zsidó, Rákócziné, A walesi bárdok, Ágnes asszony, Szondi két apródja, V. László, Rozgonyiné, Török Bálint, Szibinyáni Jank, Szondi két apródja, A hamis tanú, Ágnes asszony, Széchenyi emlékezete, Honann és hová?, A lepke, Vásárban, Hidavatás, Az üneprontók, Tetemrehívás, A képmutogató, Kozmopolita költészet, Tamburás öregúr, Kertben, Vörös Rébék, Naturam furca expellas..., Honnan és hová, A tölgyek alatt, Éjjéli párbaj, Az ünneprontók, Tengeri-hántás, Epilógus*

A nagyidai cigányok, Buda halála, a Toldi-trilógia darabjai, Bolond Istók

Naiv eposzunk, Irányok

Arany László: *A délibábok hőse*

Asbóth János: [Álmok álmodója](#)

Bródy Sándor: *Húsevők*

Cholnoky László: *Bertalan éjszakája*

Czóbel Minka: *Eunoia, Tört sugárban*

Csiky Gergely: *A félelmes szomszéd, Gombos úr válópöre*

Gozsdu Elek: *Spleen*

Gyulai Pál: *Egy régi udvarház utolsó gazdája, [A tárcaelbeszélésekről](#)*

Heltai Jenő: *De profundis, Tőzsde-dal*

Ignotus Hugó: *Kelet népe, Változatok szemjátékra, [A Slemil keservei](#)*

Jókai Mór: öt összefüggő, irodalomszemléleti természetű publicisztikai szöveg ismerete,

Az élet komédiásai vagy Egy ember, aki mindent tud

Jósika Miklós: *Két élet*

Justh Zsigmond: tetszőlegesen választott novella ismerete

Kemény Zsigmond: *A szív örvényei, Rajongók*

Kiss József: *De profundis, Influenza*

Komjáthy Jenő: *Delíriumban, Schopenhauer*

Lovik Károly: *A gyilkos, Árnyéktánc*

Meltzl Hugó / Hugo von Meltzl: *A kritikai irodalomtörténet fogalmáról*

Madách Imre: *Az ember tragédiája*

Mikszáth Kálmán: *A jó palócok, Új Zrínyiász, Beszterce ostroma*

Petelei István: [Klasszi](#), *Paraszttségyn*

Reviczky Gyula: *Apai örökség, Arany Jánosnak, Don Juan a másvilágon*

Thury Zoltán: *Az ember, aki hazaballagott*

Tömörkény István: *Megöltek egy legényt, [Postavárás](#)*

Vajda János: *A kárhozat helyén, Húsz év múlva, Harminc év után, A virrasztók, Luzitán dal, De profundis, Nádas tavon, Memento mori, Köröndnél, Vasúton*

Kötelező szakirodalmi munkák: Dávidházi Péter, Hunyt mesterünk. Arany János kritikusi öröksége, Argumentum, Bp, 1994, 221-27. (<i>A „kiengesztelődés” poétikája: világnézeti normák</i> c. fejezet) Eisemann György, Mikszáth Kálmán. Kísérlet, Korona, Bp., 2001. (egy tetszőlegesen választott fejezet a hallgató által ismert primér szöveghez) Hansági Ágnes, <i>A Jókai-regények kontextusa. Európai regények a magyar piacon 1850 után</i> = Jókai & Jókai. Tanulmányok, szerk. Hansági Ágnes – Hermann Zoltán, L'Harmattan, Bp., 2013, 19-53. Hites Sándor, <i>A történelem mint mentális betegség. Jósika Miklós: Két élet</i> = Építész a köfőjtőben. Tanulmányok Dávidházi Péter hatvanadik születésnapjára, szerk. Hites Sándor-Török Zsuzsa, rec.iti, Bp., 2010, 480-491. T. Szabó Levente, Mikszáth, a kételkedő modern. Történelmi és társadalmi reprezentációk Mikszáth Kálmán prózapoétikájában, L'Harmattan, Budapest, 2007. (Ligatura Könyvek 3.) (két, tetszőlegesen választott fejezet) <i>Magyar irodalom</i>, szerk. Gintli Tibor, Akadémiai Kiadó, 2010. (egyetlen, szabadon, a hallgató érdeklődésének és tájékozódásának megfelelően választható fejezet a kézikönyvnek a 19. század második felét tárgyaló részéből)		
6.2 Szeminárium		
ELSŐ SZEMINÁRIUMI CSOPORT [MAGYAR–ANGOL]: 1. Bevezetés a “19. század” “második felének” “magyar” “irodalmáról” való történeti diskurzus problémáiba: korszakfogalom, cezúrák, irodalomfogalmak. Mitől modern a modern magyar irodalom? 2. A groteszk változatai a 19. század közepének magyar és világirodalmában Arany János: <i>Bolond Istók</i> Gogol: <i>Az orr</i> 3. Irodalmi rendszer és testkánon: Arany János: A nagyidai cigányok, Alkalmatosságra írott versek (Disznótoros versek) Milbacher Róbert, „Rólad a mese mezitlábos cigány múzsaleány!” (Második közelítés A nagyidai cigányokhoz), ItK 1997/3–4., 347–383. (új változata: Milbacher Róbert: „...földben állasz mély gyököddel...” A magyar irodalmi népiesség genezisének akkulturációs	Didaktikai módszerek	Megjegyzések

metódusa és pórias hagyományának vázlata. Osiris Kiadó, 2000.)

4. A világirodalom modern feltalálása és képzetei

Az Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapok (később: Acta Comparationis Litterarum Universarum) első évfolyamából (1877) a felvezető programszöveg, illetve a folyórat első / utolsó három folyóiratszámának alapos ismerete kötelező

5. Irodalomszemléleti keretek és a történelmi regény poétikája Kemény Zsigmondnál

Kemény Zsigmond: *Rajongók*

6. Hibrid történelmek: Mikszáth Kálmán, Új Zrínyiász

7. Művészet-értelmezések a modernségben

Asbóth János: *Álmok álmodója*

Oscar Wilde: *Dorian Gray arcképe*

8. Módszertani szeminárium: szemináriumi dolgozatok előzetes bemutatása és megbeszélése

Minden szemináriumi csoport bemutatja a projektmunka állását, a majdani dolgozat tervezetét, logikáját, válaszol a csoport részéről felmerülő kérdésekre. A bemutatók minősítése szerves részét képezi a szemináriumi jegynek.

9. A Don Quijote-toposz újraírásai

Mikszáth kálmán: *Beszterce ostroma*

Gustave Flaubert: *Bouvard és Pécuchet* (eredetileg magyarul: *Két újkori Don Quijote*, 1882.)

10. A társadalom ábrázolásának korai modernista színházi poétikái

Bródy Sándor: *A dada*

Henrik Ibsen: *A vadkacsa*

11. A város mint kulturális metafora: irodalmi víziók a

modernizálódó nagyvárosról Heltai Jenő: <i>A Kerepesi út, Tőzsde-dal</i> Ambrus Zoltán: <i>Midás király</i> 12. Örület és modern prózapoétika Kosztolányi Dezső : a <i>Bolondok</i> című kötet anyaga E. A . Poe : <i>Dr. Kátrány és Toll professzor módszere</i> 13. Szerepjáték, felbomló személyiség: Cholnoky László, <i>Prikk mennyei útja</i> 14. Lapkultúra és irodalmi kánon : A Hét és A Nyugat indulása (a folyóiratok első három lapszámának alapos ismerete kötelező)		
MÁSODIK SEMINÁRIUMI CSOPORT [MAGYAR–VEGYES (német, olasz, finn, orosz, japán, olasz stb.): 1. Bevezetés a „19. század” „második felének” „magyar” „irodalmáról” való történeti diskurzus problémáiba: korszakfogalom, cezúrák, irodalomfogalmak 2. A többszólamúság technikái és fokozatai a 19. század közepének prózájában Kemény Zsigmond: <i>A szív örvényei</i> Dosztojevszkij: <i>A hasonmás. Pétervári történet</i> 3. A kulturális emlékezet (emlékeztetés) politikája és a századközépi vizuális fordulat Akadémiai emlékkönyv a Kazinczy Ferenc születése évszázados ünnepéről, Pest, 1859. – a Vasárnapi Újságnak és a Kolozsvári Közlönynek az ünnepségekre vonatkozó szövegei és képei Dávidházi Péter, “Isten másodszülöttje”. A magyar Shakespeare-kultusz természetrajza, Budapest, Gondolat, 1989, 1–27. (ajánlott: 318–330.) 4. A bukás és a csalódottság modernista elbeszélései és irodalmi toposzai Kemény Zsigmond: <i>Rajongók</i>		

5. A pikareszk és újraértelmezése az „elveszett nemzedékek” szövegeiben

Arany László, *A délibábok hőse*
Nyikolaj Vasziljevics Gogol, *Revizor*

6. Az őrület prózapoétikái és a modernista elbeszélés

Mikszáth Kálmán: *Beszterce ostroma*
Ny. V. Gogol: *Egy őrült naplója*

7. A korai magyar sci-fi és a tudomány utópisztikus víziója

Jósika Miklós: *Két élet*

8. A szemináriumi projektfeladatok bemutatása, közös megbeszélése

Minden szemináriumi csoport bemutatja a projektmunka állását, a majdani dolgozat tervezetét, logikáját, válaszol a csoport részéről felmerülő kérdésekre. A bemutatók minősítése szerves részét képezi a szemináriumi jegynek.

9. A verses regény mint összeurópai műfaj

Arany János: *Bolond Istók*
A. Sz. Puskin: *Anyegin*

10. A nyomolvasás mint kulturális metafora a 19. század végén

Ambrus Zoltán: *A gyanú*
Tóparti gyilkosság

11. A Ninive-toposz modern alakváltozatai és a biblia narratívák státusa a korai modernista magyar irodalomban

Ambrus Zoltán: *Ninive pusztulása*
Anatole France: *Thaïs*

12. A detektívtörténet és a modernista elbeszélés reflexív fordulata

Mikszáth Kálmán: *Szent Péter esernyője*
E. A. Poe : *Az ellopott levél*

13. Víziók a társadalomról, a testről és a társadalmi kapcsolatokról a naturalizmus európai és magyar változataiban

Bródy Sándor : *Nyomor*

Guy de Maupassant : *A gömböc*

14. Lapkultúra és irodalmi kánon : A Hét és A Nyugat indulása

(négy lapszám alapos ismerete kötelező az első évfolyam anyagából mindkét lap esetében)

Szegedy Maszák Mihály, Világirodalmi távlat megteremtése. 1908. Megjelenik a Nyugat folyóirat első száma = A magyar irodalom története 1800-tól 1919-ig, szerk. Szegedy-Maszák Mihály — Veres András, Gondolat, Bp., 2007.

HARMADIK SZEMINÁRIUMI CSOPORT [ÖNÁLLÓ MAGYAR SZAK, B szak]:

1. Bevezetés a “19. század” “második felének” “magyar” “irodalmáról” való történeti diskurzus problémáiba: korszakfogalom, cezúrák, irodalomfogalmak. Mitől modern a modern magyar irodalom?

2. A groteszk változatai a 19. század közepének magyar és világirodalmában

Arany János: *Bolond Istók*

Gogol: *Az orr*

3. Irodalmi rendszer és testkánon: Arany János: A nagyidai cigányok, Alkalmatosságra írott versek (Disznótoros versek)

Milbacher Róbert, „Rólad a mese meztelábos cigány múzsaleány!” (Második közelítés A nagyidai cigányokhoz), ItK 1997/3–4., 347–383. (új változata: Milbacher Róbert: „...földben állasz mély gyököddel...” A magyar irodalmi népiesség genezisének akkulturációs metódusa és pórias hagyományának vázlata. Osiris Kiadó, 2000.)

4. A világirodalom modern feltalálása és képzetei

Az Összehasonlító Irodalomtörténeti Lapok (később: *Acta Comparationis Litterarum Universarum*) első évfolyamából (1877) a felvezető programszöveg, illetve a folyóirat első / utolsó három folyóiratszámának alapos ismerete kötelező

5. Reflexív regényforma Jósika Miklósnál

Jósika Miklós: *Két élet*

6. A hétköznapiaság poétikája: Mikszáth Kálmán, *A sipsirica*

7. Művészet-értelmezések a modernségben

Asbóth János: *Álmok álmodója*

Thomas Mann: *Halál Velencében*

8. Módszertani szeminárium: szemináriumi dolgozatok előzetes bemutatása és megbeszélése

Minden szemináriumi csoport bemutatja a projektmunka állását, a majdani dolgozat tervezetét, logikáját, válaszol a csoport részéről felmerülő kérdésekre. A bemutatók minősítése szerves részét képezi a szemináriumi jegynek.

9. A Don Quijote-toposz újraírásai

Mikszáth kálmán: *Beszterce ostroma*

Gustave Flaubert: *Bouvard és Pécuchet* (eredetileg magyarul: *Két újkori Don Quijote*, 1882.)

10. Ironikus prózapoétikai megoldások Jókainál

Jókai Mór: *Egy ember, aki mindent tud*

11. A népszínművel kapcsolatos dilemmák a századközépen

Szigligeti Ede: *Cigány*

12. Őrület és modern prózapoétika

Kosztolányi Dezső : a *Bolondok* című kötet anyaga

E. A . Poe : *Dr. Kátrány és Toll professzor módszere*

13. Éntörténet, szerepjáték, felbomló személyiség: Cholnoky László: <i>Szent Bertalan ájszakája</i> Kosztolányi Dezső: <i>Lidérc</i> 14. Lapkultúra és irodalmi kánon : A Hét és A Nyugat indulása (a folyóiratok első három lapszámának alapos ismerete kötelező)		
---	--	--

7. Értékelés

A tevékenység típusa	10.1 Értékelési kritériumok	10.2 Értékelési módszerek	10.3 Ennek aránya a végső jegyben
7.4 Előadás kombinált vizsgája (írásbeli, szóbeli)	L. alább		A jegy 2/3-a
7.5 Szeminárium	Alapos, szakszerű, kreatív munka, komplex csoportmunkába való beilleszkedés és kezdeményező szerep		A jegy 1/3-a

7.6 Minimális követelmények

A félévi vizsga az előadás és a szeminárium szövegeinek ismeretét, és az ezekre a szövegekre alapozott szövegértési képességeket és készségeket kívánja felmérni. A tárgy vizsgája három részvizsgából tevődik össze:

1. A *szemináriumi minősítést* a félévi szemináriumi munka és a szemináriumi dolgozat középarányosa adja. Ha ez eléri az öt pontot, akkor írásbeli és szóbeli vizsgával folytatódik az ismeretek ellenőrzése. A szemináriumi dolgozatok elbírálási kritériumai: innovatív gondolatmenet, önálló, értelmező jellegű szövegkezelés, filológiai alaposág és pontosság.

2. *tesztszerű írásbeli*

3. ezt még a teszt napján *szóbeli* követi egy tétellel a szemináriumából, hárommal az előadásból

A pótvizsgák írás- és szóbelijére bárki beléphet, de a szemináriumi jegy hiányában nem számolható végleges jegy mindaddig, amíg a hallgató nem szerzi meg az átmenő szemináriumi minősítést. A részjegyek még egy évig érvényesek.

A szemináriumi dolgozat a 2013-2014-es egyetemi évben az A és B szakon egyaránt ún. projektfeladat formájában készül: az első héten a hallgatók hármas-négyes csoportokat alakítanak, kutatási feladatok közül választhatnak, majd a második-harmadik héten kötelező konzultáción beszélnek át a csoportokban készített szemináriumi dolgozat céljait, elvi és gyakorlati kérdéseit. A hallgatók a félév 8. hetének szemináriumán nyilvánosan mutatják be és vitatják meg a részeredményeket: kitűnő bemutató esetén a végső vizsgajegyhez hozzáadott, megelőlegezett bónuszpont jár. A szemináriumi projektdolgozatok a *mindenki egyért – egy mindenkiért* elv alapján kerülnek elbírálásra: tehát a csoport minden tagja azonos jegyet kap (kivéve akkor, ha valamelyikük bizonyíthatóan másként teljesített, mint a többiek). A projektfeladat célja, hogy a hallgatók egymástól is tanulva, egymást kiegészítve, kompetitív, de ugyanakkor barátságos környezetben, folyamatos munkával sajátítsák el az irodalomtörténet művelésének alapvető képességeit.

A szemináriumi dolgozatok leadási határideje: május 29, 19 óra. A dolgozatok terjedelme: projektfeladatok esetén 25 000-30 000 karakter (szóközzel) (másként: 20 000 - 25 000 karakter).

Két szeminárium mulasztható. A részképzést, a fegyelmi ügyeket az érvényben levő egyetemi rendelkezések szerint kezelem.